

человеческой природы, выходит за пределы иерархической упорядоченности мироздания. Именно в эпоху Возрождения состоялась мировоззренческая революция, которая выдвинула принципиально новую систему ценностно-мировоззренческих установок, во многом основывающихся на принципах комического.

Ключевые слова: пародия, смех, Возрождение, рыцарский роман, рецепция, двойничество, жанровая иерархия, комическое.

O. RODNIY

LITERARY DISCOURSE RENAISSANCE CULTURE PARODY HUMOR

It was established that the Renaissance literature parody loses its medieval structure - "inverted" hierarchy of values playback - and become one of the most important aspects of creative thinking which seeks to reconcile "ready" traditionalist culture meanings and forms, awareness of the human universality nature. It was during the Renaissance there was a world wide revolution that had put forward a radically new system of values and philosophical systems that had been based on the comic principles.

Key words: parody, laughter, Renaissance, romance, reception, duplicity, genre hierarchy, comic.

УДК 821.161.2 «XIX» 008: 372.461

Христина ФЕДОР

КОЛОРИСТИКА ТВОРІВ ВАСИЛЯ ТКАЧУКА ТА ЇЇ РОЛЬ У ВИСВІТЛЕННІ ІДЕЙНО-ХУДОЖНІХ ДОМІНАНТ ПРОЗИ ПИСЬМЕННИКА

У статті розглядаються твори Василя Ткачука, що досі не ввійшли в жодну із п'яти відомих збірок митця. Зроблена спроба аналізу новел письменника для глибшого розуміння творчої манери, художнього мислення та виділення національного колориту. Визначення ролі та впливу творів на розвиток західноукраїнської літератури ХХ століття.

Ключові слова: аналіз, стиль, новела, проза.

Неабиякий внесок в історію української літератури початку ХХ століття зробив майстер малої прози, маловідомий і

талановитий письменник Василь Ткачук. Оригінальність стилю, майстерність викладу, простота та щирість письма зробили Ткачука дуже популярним на початку ХХ століття та, на жаль, фактично забутим у наш час. Окрім відомих уже його п'яти збірок («Сині чічки», «Золоті дзвінки», «Зимова мелодія», «Весна», «Новели») існують твори, що вважаються загубленими і недослідженими. Одними з таких творів є віднайдені в архівах Львівської бібліотеки дев'ять новел: «За невістку Яковиху», «Віно», «Трембіта кличе», «Гуляла Маруся», «Такий звичай», «До Бразилії», «Підпал», «Правдивий поет», «Забухтувавси...». У нашому дослідженні ми розглянемо окремі твори, зробимо їх детальний аналіз та виділимо індивідуальну колористику кожного.

Василь Ткачук використовує багато національних лейтмотивів у своїй творчості. У кожній з його новел виділяються традиції українського народу, їхні пісні та звичаї, говірка, міміка та навіть жести і поведінка. Життя простих селян було надзвичайно складним. Щоденна тяжка праця, яка інколи не приносила очікуваних плодів, бідність та малоосвіченість, які змушували людей їхати в чужі світи у пошуках кращої долі та для того, щоб прогледувати родину. Про звичайне, просте життя в бідності і злиднях, але не без надії на краще майбутнє, пише Василь Ткачук у своїх творах.

Отже, **об'єктом** нашого дослідження є новели Василя Ткачука, віднайдені в архівах Львівської бібліотеки і які не увійшли в жодну із відомих збірок митця.

Метою нашої статті є аналіз досі недосліджених творів Василя Ткачука, виділення у них національного колориту та ідейно-художніх домінант прози, що значно збагачує знання про автора, сприяє глибшому розумінні його художньо-естетичного мислення.

Актуальність статті полягає в тому, що твори, які в ній розглядаються, ще недосліджені й невідомі читачам. Дуже важливо зробити спробу детального аналізу новел, щоб донести до широкого загалу ще одну грань творчості Василя Ткачука.

Письменнику дали схвальну оцінку багато літературознавців (І. Огієнко, С. Хороб, Н. Мафтин, І. Вільде та ін.), акцентуючи увагу на його таланті та манері письма, авторському мисленні та сприйнятті сільського життя. Адже сам автор виріс у селі і бачив усі труднощі, проблеми і негаразди зсередини. Про безсумнівний

талант молодого письменника особливо доброзичливо відгукувалась І. Вільде. Вона відзначила, що в його творчості простежуються «... сильні національні акорди...», акцентувала на притаманну «...активізацію села в його картинах...», називала новели Ткачука «...музикою слова...» [1].

Надзвичайно самотньою і колоритною є новела «Гуляла Маруся». Новела досить багата на емоційні сплески та переживання. Молодий хлопець Петро, повернувшись із війська, дізнається про те, що його дружину зганьбив пан і вона народила від нього сина: «Прийшов Петро й застав не своє...тоді подібний став до того яструба, що робить десять коліс під небом, а потім стрімголов летить на землю і гострим дзьобом задзьобує, розриває... Серце – дзвін. Кров – окріп»[2]. Неймовірна лють охопила юнака і він наважується вигнати дружину з її малим сином на вулицю – в самісіньке серце зимової хуртовини. Дружині Марії нічого не залишилося, як скоритися долі і покинути оселю та з немовлям на руках податися світ за очі: «Платиною обвила хлопця... Оставляла сліди... Сліди глибокі, як рани... притискала мале до грудей аби не змерз»[2].

Майстерно описане автором у новелі жіноче переживання, любов до рідної дитини, готовність пожертвувати собою заради найдорожчого. Не оминув Ткачук і психологізм поведінки чоловіка у критичній ситуації. Адже в Петра, після того як вигнав дружину, запал і лють переросли згодом у щире переживання, коли жінки з немовлям довго не було: « – Ба, що з нею? Забарилася... – Йду проти неї»[2]. Зима лютувала, неначе відчувала, що коїться на душі у хлопця. Сніг, хуртовина, вітер затримували Петра, не давали проходу, але всупереч всьому він ішов далі. Все більше в його жилах закипала кров, серце шалено стукотіло, а розум не хотів вірити у найстрашніші передчуття: «Хуртовина кидала йому в лице сніг... Та він ішов. Надибав сліди. Та вітер... ніби на збитки засипав їх, аби не пізнав... Серед піль вила заметіль... Вітер торгав за чупер»[2].

Тим часом мати Петра теж побігла в село шукати невістку з малям. Знайшла їх біля тротуару, та Марійка була вже бездиханна і вона щосили намагалась врятувати маля: «Хохала, окутувала малого. – Боже, коби не зазєб!... Кинути, аби вгигло? О, гріх каменний!...» [2]. А Петра вже в повній безнадії вели два жандарми

попід руки, він співав одну і ту ж пісню постійно: «Гуляла Маруся, в вишневім саду; казала матусі – замож не підуй!... »[2]. Мати, побачивши здала Петра, не могла вимовити ані слова, їй здавалося, що все навколо співає цю пісню і переживає страшну трагедію разом з ними: « ... врешті здавалося, що всі кам'яниці птицями перхли у височінь і співали Петрової співанки. Вона тоді й собі ж пустилась бічи і почала співати: «Гуляла Маруся...» [2].

Закінчується новела яскравими і водночас сумними рядками автора, його майстерними порівняннями: «Над містом хтось розпорів ясну подушку-хмару, й з неї посипалось на землю багато-багато білого пір'я» [2]. Фактично твір є незавершеним і дає широке поле читачам для роздумів і домислу. Невідомо, чи врятувала Петриха свого внука і чи отямився після пережитого Петро. Що з ними буде в майбутньому і як вони житимуть далі після трагедії? Кожен читач може відчутти себе трішки письменником і дофантазувати кінцівку, проявити свій авторський талант.

Наступною, не менш цікавою і яскравою, є новела «Такий звичай» (присвячена пані Анастасії Бундзяк). У новелі йде мова про звичаї, що супроводжують народження і хрещення дитини. Розпочинається твір описом пологів, як акушерка строго дотримується всіх звичаїв та традицій: «... Постіль... заслонена була білим, згрібним полотном, що звисало із жердки по землю, на те, щоби народженій дитині ціле життя така чиста і ясна дорога стелилась »[3]. Коли дитина народилася, її викупали, полили свяченою водою і дали малюкові ім'я – Петро.

Жінка кидала у воду зілля: « – Абись пахнучий та люб'язний був усім дівчатам. Кидала грошей. – Абись багатий був на усе село та пливав у грошах...» [3]. Наступного дня батько новонародженого – Матій – разом із акушеркою і кумами вирушили до церкви, щоб охрестити малюка: «Прийшли й куми з крижмами. Крижму мусіли мати..., бо до смерти дрантивий би ходив, якби не принесли» [3]. Потім, провівши ще низку обрядів та звичаїв, всі вирушили на хрестини. Неабияка гостина чекала гостей за святковим столом після повернення із церкви. Добрий господар запрошував усіх до столу: «... Обід. Запросив сусідів і добрих... смачно їли начинку з юшкою і борщ...» [3].

Всі за столом хвалили господаря, його родину, новонародженого сина. Автор детально описав звичаї, із ніжністю і трепетом передавав переживання і радість батьків. Новела, за своїм характером, дуже спокійна, динамічна і пізнавальна. Адже багато звичаїв на сьогоднішній день вже забулося або інтерпретувалося, тому твір має також історичну цінність.

«До Бразилії» – новела про еміграцію простої сільської родини до Бразилії. Нестатки та злидні змусили покинути рідне село, продати всі маєтки і вирушити в пошуках кращої долі: «... Продав Грицько хатинку й нивку, тай «палерують» з жінкою і дітьми аж до Бразилії. Та мус!.. Нестатки! ...» [4]. Дружина Грицька – Марійка дуже не хоче покидати рідної землі. Вона докоряє чоловікові, але розуміє, що виходу немає: «... воліли ми погинути, як риба на сонці з голоду, але на своїм, дес мися родили..., ніж гонити собою, як пустий вітер, але хлопці – діти рідні запроторили...» [4].

Тяжко на душі всій родині, вони не знають, що їх чекає на чужих землях, чи буде там робота, заробіток і житло, але змушені піти на цей ризикований крок заради виживання. Автор гостро піднімає питання еміграції, що є дуже актуальним і на сьогоднішній день. Адже мільйони наших співвітчизників, як з міст, так і з сіл, їдуть у невідомі та чужі краї в пошуках кращої долі. І от родина дійшла до границі, попрощалася з рідною землею і вирушила в темну невідомість з вірою і надією у серцях: «Молилися...Лячно... Коли стало темно і німо, наче б у півниці, а ніч непевна у свої кіхті загорнула світ... То віз укочувався в місто... А ясна й бита стелилась їм дорога» [4].

Про стихію і безпощадність вогню пише Ткачук у новелі «Підпал». Вогонь охопив хату селянки Марчихи. Безжально він знищував її оселю, хоч люди і намагалися загасити і бодай щось врятувати: «... То Марчишина хата горіла, а вона розперезана, як відьма, бігала довкола вогню, плескала в долоні і верещала...» [7]. Жінка не могла зрозуміти, за які гріхи її так покарали, адже нічого поганого вона не зробила, нікого не скривдила: «... І дівки на віданню не мала-м, і молоко нікому не відбирала-м, ні москалів не переховувала, ні шандармів...» [7]. Бачимо в новелі притаманні Ткачукові влучні порівняння: «Вогонь гусаком засичав і ніби, як він дзюб до землі подав, а потому перх і знову неба торгав, у темному кітлі творив ясну прогалину. Ясну й лячну...» [7].

Коли хата вже догорала, Марчиха і сама хотіла кинутися у вогонь з розпачу, але чоловіки не дали їй цього зробити, віднесли далеко від вогню і всіляко намагалися заспокоїти, пообіцяли збудувати нову, кращу і міцнішу хату: « – Жінко, успокойся! Стара хата була, не плач! Гриб її сточив, червак згриз. Не плач! Ми всі тобі покладемо нову хату, та й з гонтами, та бляхою вкриємо» [7]. Аж під ранок Марчиха заспокоїлась і понесла свічку до каплиці, щоб помолитися за нову хату та скарати грішника за підпал: «... Поможі нову хатку покласти..., нові образи повісити... Господи, скарай грішника!» [7].

Творча і вразлива душа поета виступає в новелі «Правдивий поет». Чоловік вештався вуличками, шукав собі місця перепочинку: «Обнятий гадками, як голодними дітьми, йшов у довгу стрічку вулиць» [5]. Незабаром поет зустрічає свого знайомого – директора, проситься переночувати в нього. І хоч знайомий погодився впустити гостя у свою оселю – поет передумав вже перед самим його будинком, щось, ніби стримувало його, пригнічувало і принижувало: «Відтак поета мов хто по лобі вдарив п'ястком. Щойно після довгого вагання промовив: – Пане директоре... я не можу піти до вас спати... Я не можу... я забув, що не можу» [5]. Директор був спантеличений його діями і словами та зрозумів такий вчинок по своєму: « – З вас справжній поет. Ось гоните за вражіннями. Вражінь шукаєте! – крикнув услід» [5].

Та ось знову поет бродить пустими вулицями і йому страшенно хочеться спати: «Якби спитав його хто, що найприємніше у світі, то очевидно відповів би: – Спати!!! – крикнув би» [5]. І поет почав мріяти про арешт, щоб хоч у в'язниці виспатися, вдаючи із себе п'яного: «Врешті поточувався, мов пияк, що восьму «бомбу» вицідив. Плів ногами. Кричав. Співав»[5]. Коли чоловік вже втратив надію зустріти полісмена, як той з'явився із темної вулички: «І ловив за ковнір та тручав перед себе... – Будеш таки спати у фурдигарні. О, будеш» [5]. А поетові цього і треба було, йому хотілося де небудь притулитися, на любій лаві і заснути: «Цього-ж баг: спати!.. Притулити голову й захропіти... він правдивий поет! » [5].

«Забухтувався» – новела про сільського чоловіка Якіма, який мав необережність позичити гроші в шинкарів-євреїв. Вони

обдурили бідолашного неосвіченого чоловіка, у результаті чого він зобов'язувався віддати все своє майно за цей борг: «Здасси-ми, гори вальси, земля підо-мнов горит. Тиша, гно Шулими забухтував же хатчину й царинку, й до двох неділь гроші, або з хати гарундер (забратися)» [6].

Чоловік у безвиходді, перед його очима світ іде обертом, він не знає, що далі робити: «Гори мигали в його очах..., ніби чорні згорблені барани. А смереки зливались у чорні латки. В голові... витворився клекіт, шум!.. Потім обтер очі рукавом і мов бузюк по очереті пішов, – а все минуле – тяглося у його голові довго-довго, як і той битий гостинець» [6]. У новелі постає питання неосвіченості простих селян, адже лише певний прошарок суспільства міг отримати достойну освіту, учитися в університетах чи просто осягнути шкільний мінімум. Якби Яким умів добре читати, то нізащо не підписав би угоди із шинкарями і не залишився би без даху над головою. Недоступність освіти – головний і найвагоміший акцент у творі.

Отже, всі з опрацьованих творів Василя Ткачука пронизані сільською тематикою, у них піднімають важливі проблеми: еміграції, людської гідності і совісті, злочину і безкарності. Кожен із творів є по-своєму колоритним, із цікавими мовою, змістом, кульмінацією і кінцівкою. Відкрилася ще одна з маловідомих сторінок творчості письменника, за допомогою якої ми можемо розкрити нові грані таланту митця, зрозуміти його душу, глибше проникнути в художнє мислення та виділити ідейно-художні домінанти прози митця.

Бідність та злиді не зламали Ткачука, а навпаки, виховали стійкість до життєвих негараздів і дали наснаги до творчості. Автор завжди з ніжністю та любов'ю описував домашнє родиннє вогнище, засуджував насильство та несправедливість. Стиль митця неординарний, індивідуальний і колоритний. Багато із його творів є актуальними і на сьогоднішній день. Саме з них ми черпаємо натхнення і намагаємось змінити себе і світ на краще. Це, мабуть, і було основною метою автора: хоч трішки, крізь призму своєї творчості, змінити світ на краще.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вільде І. Василь Ткачук: «Золоті дзвінки»/ Ірина Вільде.// Незбагненне серце. – Львів, 1990. – С. 14–18.
2. Ткачук В. Гуляла Маруся / Василь Ткачук // Новий час. – Львів, 1938. – № 23. – С. 115–116.
3. Ткачук В. Такий звичай / Василь Ткачук // Дажбог. – Львів, 1935. – № 12. – С. 96–97.
4. Ткачук В. До Бразилії / Василь Ткачук // Неділя. – Львів, 1934. – № 93. – С. 104–105.
5. Ткачук В. Правдивий поет/ Василь Ткачук // Неділя. – Львів, 1935. – №12. – С. 88–89.
6. Ткачук В. Забухтувавси / Василь Ткачук.// Новий час. – Львів, 1935. – № 128. – С. 45–47.
7. Ткачук В. Підпал / Василь Ткачук // Новий час. – Львів, 1935. – №14. – С. 17–18.

К. ФЕДОР

КОЛОРИТНОСТЬ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ВАСИЛИЯ ТКАЧУКА И ИХ РОЛЬ В ОСВЕЩЕНИИ ИДЕЙНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ДОМИНАНТ ПРОЗЫ ПИСАТЕЛЯ

В статье сфокусировано внимание на фигуре Василия Ткачука, неизвестных и малоизвестных фактах из жизни и творчества писателя. Сделана попытка определить место и роль новеллиста в западноукраинском литературном и культурном процессе начала 20 века, его жанрово-стилевого своеобразия.

Ключевые слова: жанр, новелла, стиль, проза.

C. FEDOR

COLOURFUL WORKS OF BASIL TKACHUK AND THEIR ROLE IN OEUVRE OF THE AUTHOR

This article includes the works of Vasil Tkachuk, that has not yet entered into one of the five famous collections of the author. The attempt to analyze short stories of the writer was made for a deeper understanding of artistic style and artistic thinking and allocation of national colours. Defining the role and

impact of works on the development of Western Ukrainian literature of the 20th century.

Key words: analysis, style novel, prose.

УДК:82-31 (73) (045)

Оксана Шостак

АКТУАЛІЗАЦІЯ АРХЕТИПУ ВІНДІГО У ТВОРЧОСТІ АМЕРИКАНСЬКИХ ТА КАНАДСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ КОРИННОГО ПОХОДЖЕННЯ

У статті розглядаються способи актуалізації архетипу людоджера (віндіго) у творчості письменників США та Канади корінного походження, таких як Леслі Мармон Сілко, Н.Скотт Момадей і Джордан Вілер. Цей архетип є важливою складовою у процесі індіанської оповіді. При аналізі романістики вказаних авторів його можна розглядати як фактор, що формує генеральну концепцію твору, систему образів та сюжет.

Ключові слова: архетип, віндіго, міфологія, корінні жителі північноамериканського континенту, палеантропи, смерть, західна культура.

Однією з важливих ознак мультикультурності в сучасній літературі є проникнення у мейнстрім текстів й артефактів, чії творці керуються іншим, ніж їхні західні колеги, світоглядом і притаманною для цього світогляду шкалою цінностей. Це призводить до перегляду встановлених поглядів на літературу та розширює її змістовні рамки сприйняття. Поява в другій половині ХХ сторіччя цілої плеяди письменників – представників корінних народів північноамериканського континенту, таких як Н.Скотт Момадей, Леслі Мармон Сілко, Джордан Вілер, змушує дослідників створювати нові підходи до інтерпретації текстів, що базуються на відмінному від західного світогляді. Ці тексти принесли в сучасний американсько-канадський дискурс особливе бачення навколишнього світу корінних американців та перших націй Канади, змушуючи поглянути на людину і її місце у природному оточенні із дещо відмінної від сталої точки зору.

Зазвичай, будь-яка інформація, незалежно від того в якій формі вона виражається, несе в собі визначене повідомлення під яким розуміють завершено впорядковану множинність елементів